

شماره چاپ: ۷۹۵

شماره ثبت: ۳۶۳

دوره دهم - سال دوم

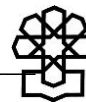
تاریخ چاپ: ۱۳۹۶/۱۱/۲۴

اظهاری نظر کارشناسی درباره:
«طرح اصلاح موادی از قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و
گواهی بذر و نهال»

کد موضوعی: ۲۸۰

شماره مسلسل: ۱۶۱۹۲

آذرماه ۱۳۹۷

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح اصلاح موادی از قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و
گواهی بذر و نهال»

چکیده

حفاظت و بهره‌برداری پایدار از منابع ژنتیکی و تولید ارقام گیاهی و بذر و نهال با کیفیت از مهم‌ترین دغدغه‌های دولتمردان و فعالان و تولیدکنندگان این حوزه محسوب می‌شود. در این راستا قوانین متعددی در کشور وضع شده است که حفاظت از حقوق مالکیت فکری، نحوه دسترسی و بهره‌برداری و همچنین کنترل کیفیت ارقام گیاهی و بذر را مدنظر قرار داده است. در بررسی طرح «اصلاح موادی از قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال»، رعایت انسجام و همگرایی اصلاحات پیشنهادی با سایر قوانین ملی و کنوانسیون‌های بین‌المللی مرتبط ضروری است. از این رو تصمیم‌گیری نهایی مجلس شورای اسلامی در خصوص پذیرش یا عدم پذیرش الحاق به کنوانسیون ثبت ارقام گیاهی جدید (UPOV) نیز در بررسی کلیات و جزئیات طرح تأثیر خواهد داشت. در صورت تصمیم نمایندگان مجلس شورای اسلامی بر عدم پذیرش الحاق به UPOV، نیازی به هماهنگ‌سازی مواد قانون با الزامات این کنوانسیون وجود ندارد. علاوه بر این، نظارت بر اجرای مؤثر قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، مصوب ۱۳۸۲ در کنار تدوین و تصویب آیین‌نامه قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی هم می‌تواند بسیاری از دغدغه‌های فعالان این حوزه را برطرف کند و از این رو قسمت عمده‌ای از اصلاحات پیشنهاد شده در طرح مذکور ضروری به نظر نمی‌رسد.

مقدمه

جمعیت جهان در سال ۲۰۱۷ به بیش از هفتونیم میلیارد نفر رسید و روند افزایش جمعیت همچنان ادامه دارد. این امر تأمین غذا و امنیت غذایی را به یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های دولتمردان تبدیل کرده است. هرچند به دلیل پیشرفت فناوری، میزان تولید اکثر محصولات کشاورزی همپای جمعیت جهان افزایش یافته، اما سطح زیر کشت و منابع طبیعی روزبه‌روز محدودتر می‌شود. به همین دلیل از یک سو حفاظت از منابع و ذخایر ژنتیکی بومی و از سوی دیگر کنترل کیفیت گیاه و بذر از نظر عملکرد و صفات کیفی و راهکارهای افزایش تولید در واحد سطح به کمک شیوه‌های اصلاح ارقام، در حوزه‌های

مختلفی از قبیل زراعت، باغبانی و جنگلداری بسیار مهم است. در این راستا تدوین، اجرا و یا در صورت نیاز به‌روزرسانی مجموعه قوانینی که بتواند در یک قالب یکپارچه و همگرا اهداف ذکر شده در بالا را محقق سازد ضرورت دارد. در کشور ما، با توجه به حوزه‌های مختلف، قوانین یا دستورالعمل‌هایی در رابطه با حفاظت و نحوه بهره‌برداری از منابع ژنتیکی کشاورزی، دریایی و دامی وضع شده است. یکی از این قوانین، «قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، مصوب ۱۳۸۲» در زمینه ساماندهی امر کنترل و گواهی بذر و نهال و حفظ حقوق مالکیت فکری به‌نژادگران است. طرح «اصلاح موادی از قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال» پیشنهاد اصلاح برخی از مواد این قانون را با توجه به دغدغه‌هایی از قبیل تشویق به سرمایه‌گذاری برای توسعه تولید و تکثیر بذر و نهال با هدف مقابله با بحران کم‌آبی، تقویت بخش خصوصی و ایجاد انگیزه برای سرمایه‌گذاری و فعالیت بخش خصوصی دست‌اندرکار تولید و تکثیر بذر و نهال، مطرح کرده است. گزارش پیش رو به بررسی کلیات و جزئیات مواد پیشنهادی طرح مذکور می‌پردازد.

۱. قوانین مرتبط با منابع ژنتیکی گیاهی کشور

مجموعه قوانینی که در حوزه حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی، کنترل کیفیت و اصلاح ارقام و حمایت از حقوق مالکیت فکری به‌نژادگران در کشور ما وجود دارد، به شرح زیر است:

۱-۱. قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، مصوب ۱۳۸۲ و آیین‌نامه‌های

اجرایی مربوطه

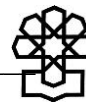
به موجب این قانون، وزارت جهاد کشاورزی موظف است در جهت حفاظت از منافع ملی، ساماندهی امر کنترل و گواهی بذر و نهال و حفظ حقوق مالکیت فکری به‌نژادگران، نسبت به شناسایی و ثبت ارقام جدید گیاهی و کنترل و نظارت بر امور بذر و نهال کشور اقدام کند و مجری این قانون مؤسسه تحقیقات ثبت و گواهی بذر و نهال است. در راستای اجرای بندهای مختلف این قانون، بر حسب تکلیف ماده قانونی، آیین‌نامه‌هایی تدوین شده که شامل موارد زیر هستند:

- آیین‌نامه اجرایی قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال (۱۳۸۶) به استناد ماده

(۱۴) قانون مذکور و مصوب شده هیئت وزیران،

- آیین‌نامه ثبت ارقام گیاهی (۱۳۸۸) با استناد به تبصره «۲» ماده (۳) قانون مذکور و مصوب

شده هیئت امنای سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی،

- آیین‌نامه معرفی ارقام گیاهی (آخرین نسخه تصحیح شده در سال ۱۳۹۳) با استناد به تبصره «۲» ماده (۳) قانون مذکور و مصوب شده هیئت امنای سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، - آیین‌نامه ثبت ذخایر ژنتیکی گیاهی و ارقام بومی و محلی کشور (۱۳۸۸) با استناد به تبصره «۱» ماده (۳) قانون مذکور و مصوب شده هیئت امنای سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی.

۱-۲. قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی کشور، مصوب ۱۳۹۶

این قانون که با هدف مدیریت و ساماندهی دسترسی و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی کشور تدوین شده است، در تاریخ ۱۳۹۷/۷/۱۶ ابلاغ شد و بر اساس ماده (۶) آن، آیین‌نامه اجرایی شرایط دسترسی و نحوه بهره‌برداری ژنتیکی باید ظرف مدت سه ماه از تاریخ ابلاغ قانون توسط وزارتخانه و سازمان‌های متولی مشخص شده در قانون تهیه و به تصویب هیئت وزیران برسد.

۳-۱. طرح مالکیت صنعتی

در طرح «حمایت از مالکیت صنعتی (ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری)» که در تاریخ ۱۳۹۵/۴/۲۷ اعلام وصول شده است، بر اساس ماده تبصره ذیل بند «۷» ماده (۴)، پیشنهاد شده است ارقام گیاهی دست‌ورزی شده مطابق قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال مصوب ۱۳۸۲ ثبت شده و مشمول حمایت از حقوق مالکیت فکری قرار گیرند.

۲. بررسی طرح «اصلاح موادی از قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال»

با توجه به اهمیت قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال و دغدغه‌های بخش خصوصی و تولیدکنندگان بذر و نهال، طرحی مبنی بر اصلاح برخی از مواد این قانون ارائه شده است که در بررسی این طرح و کلیات آن چند نکته مهم قابل توجه است:

۱-۲. همگرایی، یکپارچگی و عدم تعارض مواد اصلاحی پیشنهادی با قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی

از آنجا که مباحث مربوط به تولید، مصرف و هر نوع بهره‌برداری از منابع ژنتیکی کشاورزی و حمایت از حقوق به‌نژادگران در چند قانون مجزا که در پیش گفته شد مورد توجه قرار گرفته است، اولاً باید میزان همگرایی و عدم تعارض مواد پیشنهادی با این قوانین، به‌ویژه قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی بررسی شود و ثانیاً، امکان افزودن برخی ملاحظات که در اصلاح مواد قانون ثبت ارقام

گیاهی مطرح شده است به آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی جهت کاهش وقت و هزینه‌های بررسی این طرح، مدنظر قرار گیرد.

۲-۲. تصمیم‌گیری کمیسیون کشاورزی و مجلس شورای اسلامی در خصوص پیوستن یا

عدم الحاق به کنوانسیون حمایت از ارقام جدید گیاهی (UPOV)

این تصمیم‌گیری از این جهت حائز اهمیت است که در صورت تصمیم به الحاق به این کنوانسیون، رفع تناقض برخی مواد قانون ثبت ارقام با مفاد کنوانسیون الزامی می‌شود. علاوه بر این باید راهکارهایی نیز برای جلوگیری از آسیب به بخش خصوصی کشور و عدم قبضه بازار بذر و نهال توسط شرکت‌های بزرگ و پیشرو و حمایت از کشاورزان خرده‌پا (در صورت الحاق به کنوانسیون) اندیشیده شود. هر چند که در تدوین آیین‌نامه ثبت ارقام گیاهی، مصوب ۱۳۸۲، سعی شده است الزامات کنوانسیون UPOV^۱ لحاظ شود، با این حال بین محتوای قانون و آیین‌نامه آن با کنوانسیون ذکر شده تفاوت‌هایی وجود دارد. از مهم‌ترین مواردی که باید در قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال اصلاح شود عبارتند از:

- تغییر مدت زمان حمایت از حداکثر ۱۸ سال به حداقل ۲۵ سال برای تاک‌ها و درختان و ۲۰ سال برای سایر گیاهان.

- همسان‌سازی برخی تعاریف و مفاهیم بین قانون و کنوانسیون.^۲

- افزودن مبحث مجوزهای اجباری به قانون.

- رفع دغدغه‌های مربوط به محدود شدن استفاده از ارقام جدید در تحقیقات و بذر خودمصرفی کشاورزان خرده‌پا.^۳

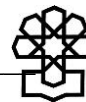
1. International Union for the Protection of New Varieties of Plants (UPOV)

۲. به‌عنوان مثال در قانون ثبت ارقام گیاهی، مراد از «جدید بودن» رقم این است که با ارقام ثبت یا شناخته شده قبلی از نظر خصوصیات ژنتیکی تمایز داشته باشد (تعریف فنی از عبارت) در حالی که در کنوانسیون UPOV این عبارت از لحاظ حقوقی تعریف شده است. بر طبق بند «۱» ماده «۶»، رقمی جدید محسوب می‌شود که در تاریخ تکمیل حق به‌نژادگر، مواد تکثیر یا مواد برداشت شده از آن رقم:

- بیش از یک سال قبل از تاریخ درخواست در قلمرو طرف متعاقدی که درخواست در آن ارائه شده است،
- بیش از چهار سال (در مورد درختان متمر و غیرمتمر بیش از ۶ سال) قبل از تاریخ ارائه درخواست در قلمرو سایر طرف‌های متعاقد،

- توسط یا با رضایت به‌نژادگر با اهداف انتفاعی فروخته نشده باشد یا به هر صورت دیگر به سایر اشخاص منتقل نشده باشد.

۳. هرچند در نسخ اول و دوم کنوانسیون UPOV به‌صراحت بر عدم نیاز به اخذ اجازه به‌نژادگر برای فعالیت‌های تحقیقاتی و نیز استفاده کشاورزان خرده‌پا در فعالیت‌های سنتی زراعی خود و تکثیر رقم تأکید شده بود، اما در نسخه نهایی (۱۹۹۱)، محدودیت‌هایی برای این فعالیت‌ها ایجاد شده است. طبق ماده (۱۵) این کنوانسیون، هر طرف متعاقد تنها می‌تواند در قالب محدودیت‌های متعارف و مشروط به حفظ منافع به‌نژادگر، حق به‌نژادگر را به‌منظور اجازه به کشاورزان برای استفاده از محصول برداشتی که ایشان از کاشت در املاک خود به‌دست آورده‌اند، با هدف تکثیر در املاک شخصی خود، در ارتباط با هر رقمی که طبق این کنوانسیون مورد حمایت است، محدود نمایند. هرچند که در آیین‌نامه اجرایی ثبت ارقام گیاهی طبق بند «۵» ماده (۱۰)، استفاده از رقم مورد حمایت برای اهداف غیرتجاری، تحقیقات به‌نژادی ارقام جدید و بذر خودمصرفی کشاورزان خرده‌پا، مشمول حمایت از حقوق به‌نژادگر نبوده و مشمول کشاورزان خرده‌پا بر حسب نوع محصول، نوع کشت و منطقه جغرافیایی توسط مؤسسه تحقیقات ثبت و گواهی بذر و نهال تعیین می‌شود، اما رفع دغدغه‌های موجود در این زمینه به خصوص آزادی تحقیق و پژوهش بر روی ارقام و هوشیاری‌های لازم در حمایت از کشاورزان خرده‌پا و جلوگیری از وابستگی به شرکت‌های خارجی یا چندملیتی و از بین رفتن استقلال در تأمین و مصرف داخلی بذر بسیار حائز اهمیت است.

۲-۳. اجرای صحیح و مؤثر قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال

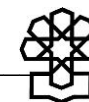
بسیاری از دغدغه‌های مطرح شده در جهت تصحیح قانون موجود، به دلیل ضعف در اجرای مؤثر قانون از جمله طولانی شدن روند کنترل و گواهی، عدم اتخاذ تمهیدات لازم برای تشویق و فعال کردن بخش خصوصی و نحوه رسیدگی به شکایات و تخلفات است. بنابراین، این امکان وجود دارد که با اجرای مؤثر قانون موجود و تقویت نظارت بر اجرای قانون و عملکرد مؤسسه گواهی و کنترل بذر و نهال توسط نهادهای متولی نظارت به‌ویژه مجلس شورای اسلامی بتوان دغدغه‌های موجود را مرتفع کرد.

۲-۴. دامنه شمول وظایف مؤسسه ثبت و کنترل و گواهی بذر و نهال

بر اساس مواد پیشنهادی طرح اصلاح قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، دامنه وظایف و مسئولیت‌های مؤسسه تحقیقات ثبت و گواهی بذر و نهال بسیار گسترده‌تر شده و بجز کنترل و گواهی بذر و نهال و شناسایی و ثبت ارقام گیاهی، مباحث کنترل تولید، توزیع و مصرف نیز پیشنهاد شده است. از آنجا که مجموعه این وظایف بسیار گسترده و پیچیده است، ساختار و توان درخوری می‌طلبد که با توجه به وظایف کنونی مؤسسه و امکانات و ساختارهای آن به‌نظر می‌رسد این امر خارج از توان مؤسسه باشد. مهم‌تر از آن، مغایرت این پیشنهاد با مفاد قانون حفاظت و بهره‌برداری از ذخایر ژنتیکی است که بر اساس ماده (۳) آن جهت نظارت بر بهره‌برداری از منابع ژنتیکی و صدور مجوزهای بهره‌برداری باید ساختاری مستقل و متناسب تا سطح معاون بالاترین مقام مسئول هر دستگاه و با رعایت قوانین و مقررات مربوط تأسیس شود. در جدول ذیل، هر یک از مواد پیشنهادی اصلاحی در طرح مذکور بررسی شده است.

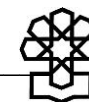
جدول بررسی مواد پیشنهادی در طرح اصلاح موادی از قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال

نتیجه‌گیری	بررسی	تبیین ماده پیشنهادی	ماده پیشنهادی طرح
طرح از لحاظ نگارش باید بازنگری و تصحیح شود.	اصول نگارش متون قانونی در این طرح رعایت نشده است.	—	اصول نگارش طرح
تصحیح یا عدم تصحیح بر اساس پیشنهاد اصلاح در طرح، اثری خنثی داشته و تغییری در مفاد قانون ایجاد نمی‌کند.	در قانون به طور کلی از عبارت امور بذر و نهال کشور استفاده شده است، مصادیق پیشنهاد شده در طرح، در همان عنوان کلی ذکر شده در قانون مستتر است و نیاز جدی به اصلاح آن احساس نمی‌شود. علاوه بر اینکه ذکر مصادیق می‌تواند دامنه وظایف وزارتخانه را محدود به آنها کرده و سایر موارد مغفول بماند.	به موجب این پیشنهاد، وزارت جهاد کشاورزی در این قانون کنترل و نظارت بر امور بذر و نهال کشور اعم از تولید، توزیع و مصرف را بر عهده دارد.	ماده (۱) - عبارت «اعم از تولید، توزیع و مصرف» پس از کلمه «کشور» در سطر سوم افزوده شود.
رد اصلاحات پیشنهادی طرح	مجموعه این وظایف بسیار گسترده و پیچیده است، ساختار و توان درخوری می‌طلبد که با توجه به وظایف کنونی مؤسسه و امکانات و ساختارهای آن به نظر می‌رسد این امر خارج از توان مؤسسه باشد. پذیرش این مسئولیت نیز کارایی مؤسسه در انجام وظایف اصلی خودش (یعنی کنترل و نظارت بر تولید و واردات بذر و همچنین تحقیقات بذر) را پایین خواهد آورد. مهم‌تر از آن، مغایرت این پیشنهاد با مفاد قانون حفاظت و بهره‌برداری از ذخایر ژنتیکی است که بر اساس ماده (۳) آن جهت نظارت بر بهره‌برداری از منابع ژنتیکی و صدور مجوزهای بهره‌برداری باید ساختاری مستقل و متناسب تا سطح معاون بالاترین مقام مسئول هر دستگاه و با رعایت قوانین و مقررات مربوط تأسیس شود.	به موجب این پیشنهاد، مؤسسه تحقیقات ثبت و گواهی بذر و نهال علاوه بر ثبت ارقام و کنترل و گواهی بذر و نهال متولی نظارت بر امور تولید، توزیع و مصرف نیز می‌شود.	ماده (۲) - عبارت «و نظارت بر کلیه امور مربوطه در مراحل تولید، توزیع و مصرف» پس از کلمه «کشور» در سطر چهارم افزوده شود.

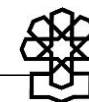
ماده پیشنهادی طرح	تبیین ماده پیشنهادی	بررسی	نتیجه گیری
عبارت «و ترویج» به عبارت «سازمان تحقیقات و آموزش» در سطرهای اول، دوم و سوم افزوده شود.	به موجب این پیشنهاد نام سازمان که در قانون، «سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی» است به «سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی» تبدیل شود.	در زمان تصویب قانون در سال ۱۳۸۲، نام این سازمان، سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی بوده است و بر این اساس در قانون هم به همین عنوان ذکر شده. در سال ۱۳۸۶ معاونت ترویج و نظام بهره‌برداری و سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی با یکدیگر ادغام شدند و عنوان سازمان به سازمان ترویج، آموزش و تحقیقات کشاورزی تغییر کرده است. از این رو به تبع آن، مراد از سازمان تحقیقات و آموزش در قانون ثبت ارقام مصوب ۱۳۸۲، همان سازمان تحقیقات و آموزش و ترویج است و نیاز جدی به اصلاح آن احساس نمی‌شود.	تصحیح یا عدم تصحیح بر اساس پیشنهاد اصلاح در طرح، اثری خنثی داشته و تغییری در مفاد قانون ایجاد نمی‌کند.
تبصره «۱» - عبارت «سه نفر از اشخاص حقیقی و یا حقوقی تولیدکننده بذر و نهال از طریق انتخاب تشکل‌های کشاورزی اتاق و با تأیید رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران» پس از سطر نهم به جمع هیئت امنا افزوده شود.	به موجب این پیشنهاد، برای هیئت امنای سازمان تات ترکیب جدیدی پیشنهاد شده است که به موجب آن، سه نفر اشخاص حقیقی و حقوقی بخش خصوصی به آن افزوده می‌شود.	تشکیل هیئت امنای سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی به استناد قانون تشکیل هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی است و این پیشنهاد در مغایرت با قانون فوق‌الذکر می‌باشد. علاوه بر این، افزودن اشخاص حقیقی یا حقوقی بخش خصوصی تولید بذر و نهال به هیئت امنای تات موضوعیت با هیئت امنای تات و کلیه بخش‌ها و مؤسسات ذیل آن ندارد و منحصرأً به بخش بذر و نهال مربوط می‌شود. لذا پیشنهاد حضور بخش خصوصی در تصمیم‌گیری‌ها هر چند مهم است، اما در دامنه شمول تبصره «۱» قانون قرار نمی‌گیرد.	رد اصلاح پیشنهادی طرح
ماده (۴) - علامت «،» جایگزین حرف «و» در سطر دوم شود و عبارت «و مصرف» پس از کلمه «توزیع» در سطر دوم افزوده شود.	به موجب این پیشنهاد، مؤسسه باید به منظور حصول اطمینان از اینکه خصوصیات رقم ثبت شده در زمین تکثیر، بوجاری، توزیع و مصرف تغییر نکرده باشد، نظارت‌های لازم را انجام دهد.	به موجب این پیشنهاد بحث نظارت بر مصرف نیز بر عهده مؤسسه گذاشته شده که بنا به دلایل ذکر شده در ماده (۲)، امکان‌پذیر به نظر نمی‌رسد.	رد اصلاح پیشنهادی طرح

ماده پیشنهادی طرح	تبیین ماده پیشنهادی	بررسی	نتیجه‌گیری
بند «ج» ماده (۴) - عبارت «سطح استاندارد ملی بالاتر از استانداردهای بین‌المللی تعیین خواهد شد» حذف شود.		موضوع بذر در فرایند تولید بسیار مهم است، زیرا با امنیت غذایی مردم، معیشت کشاورزان و نیز حفاظت از تنوع زیستی کشور در ارتباط است. بنابراین تدوین استانداردهای بومی متناسب با وضعیت اقلیمی خاص کشور برای تولید بذر و نهال و رعایت آنها به‌ویژه در خصوص بذرهای وارداتی ضروری است و بهتر است بسته به موارد خاص (مثلاً بذرهای وارداتی اصلاح شده ژنتیکی) سطح استانداردهای ملی بالاتری نسبت به استانداردهای بین‌المللی رعایت شود. با این حال باید این نکته را مدنظر قرار داد که اعمال سختگیری در رعایت استانداردهای بالاتر ملی برای ارقام رایج و پذیرفته شده، تولیدکنندگان بذر را دچار چالش می‌کند. بنابراین حفظ پویایی در کنار کنترل، لازم است.	پیشنهاد می‌شود به‌جای حذف این عبارت، به شکل زیر تصحیح شود: «سطح استاندارد ملی برای آن دسته از ارقام خاصی که توسط مؤسسه پیشنهاد می‌شود، بالاتر از استانداردهای بین‌المللی تعیین خواهد شد».
ماده (۵) - عبارت «بیست‌وپنج» جایگزین کلمه «هجده» در سطر دوم بیست‌وپنج سال افزایش می‌یابد.	به موجب این پیشنهاد، دامنه حمایت از ثبت ارقام گیاهی و مالکیت فکری آن به بیست‌وپنج سال افزایش می‌یابد.	بر اساس کنوانسیون UPOV، طول دوره حمایت در مورد گونه‌های باغی حداقل ۲۵ سال و در خصوص سایر گونه‌ها حداقل ۲۰ سال است. از این‌رو در صورتی که تصحیح این بند قانونی لازم است، بهتر است در راستای کنوانسیون باشد. در غیر این صورت و عدم تصویب نمایندگان مجلس شورای اسلامی در پیوستن به کنوانسیون UPOV نیازی نیز به تصحیح این ماده قانون احساس نمی‌شود.	در صورت پذیرش الحاق به UPOV از سوی نمایندگان مجلس، دامنه حمایت از مالکیت فکری بر اساس کنوانسیون تصحیح شود: ۲۵ سال برای گونه‌های باغی و ۲۰ سال برای سایر گونه‌ها در غیر این صورت رد اصلاح پیشنهادی طرح
ماده (۶) - در بند «ب» عبارت «که با نظارت مراجع ذی‌ربط» در سطرهای اول و دوم حذف شود.	از آنجا که در اصلاح مواد پیشنهادی قبلی، نظارت بر تولید، توزیع و مصرف بر عهده مؤسسه گذاشته شده در این ماده، که فرض بر این بوده است که مرجع نظارت بر تولید، با	با توجه به دلایل ذکر شده در رد ماده (۲)، این پیشنهاد نیز قابل قبول نیست.	رد اصلاح پیشنهادی طرح

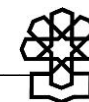
نتیجه‌گیری	بررسی	تبیین ماده پیشنهادی	ماده پیشنهادی طرح
		مرجع ثبت و کنترل و گواهی بذر و نهال متفاوت باشد، پیشنهاد حذف داده شده است.	
رد اصلاح پیشنهادی طرح	مجوز تولید یک گواهی فنی است و پروانه فعالیت فراتر از مجوز تولید می‌باشد. صدور پروانه فعالیت توسط مؤسسه برای امور تولید و توزیع، فراتر از وظایف مؤسسه است.	مجوز تولید، باید پروانه فعالیت برای امور تولید و توزیع صادر کند.	بند «ب» ماده (۶) - عبارت «پروانه فعالیت» جایگزین کلمه «تولید» پس از عبارت «نسبت به صدور مجوز» در سطر اول شود. عبارت «تولید و توزیع بذر و نهال» جایگزین عبارت «تولید بذر و نهال» در سطر دوم شود.
رد پیشنهاد اصلاحی طرح	اولاً، دسترسی رایگان به منابع ژنتیکی کشور، نه تنها خطر سرقت ژنتیکی توسط سوءاستفاده‌کنندگان را افزایش می‌دهد، بلکه امکان دفاع از حق و نیز تسهیم عادلانه منافع در صورت ایجاد نمونه تجاری به‌ویژه در سطح بین‌المللی را خواهد گرفت. همچنین امکان ایجاد مشکلاتی را نیز در زمینه حمایت از مالکیت فکری منابع ژنتیکی که کسب رضایت صاحب ژن و ذکر مبدأ جغرافیایی لازم است، ایجاد می‌نماید. از این رو ذکر صریح این امر در قانون بدون هیچ قید و شرطی صحیح نیست. علاوه بر این، نحوه دسترسی به منابع ژنتیکی، موضوع قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی کشور و آیین‌نامه آن است و بر اساس آن تصمیم‌گیری خواهد شد. لذا در این قانون نیازی به تدوین بحث دسترسی به منابع ژنتیکی احساس نمی‌شود.	به موجب این پیشنهاد، ذخایر ژنتیکی اصلاح نشده به صورت رایگان تحت نام جمهوری اسلامی ثبت می‌شوند و نیز به صورت رایگان نیز در دسترس اصلاح‌کنندگان قرار می‌گیرند.	تبصره - عبارت «منابع ژنتیکی به طور رایگان در اختیار اصلاح‌کنندگان متقاضی قرار خواهد گرفت». پس از عبارت «خواهد شد» افزوده شود.

ماده پیشنهادی طرح	تبیین ماده پیشنهادی	بررسی	نتیجه‌گیری
در بند «د» عبارت «با تشکیل کارگروه تخصصی» پس از حرف «را» در سطر «دوم» افزوده شود.	به موجب این پیشنهاد، مؤسسه باید با تشکیل کارگروه تخصصی، استانداردهای مورد نیاز را تعیین و به هیئت امانا اعلام کند و دیگر نیازی به تصویب هیئت امانا نیست.	تشکیل کارگروه تخصصی به پیشنهاد این طرح، با توجه به اینکه مؤسسه موظف است در هر صورت و حتی بدون تصریح قانون، کارگروه تدوین استاندارد تشکیل دهد و در ادامه در سازمان ملی استاندارد نیز کارگروهی برای بررسی استانداردهای پیشنهاد شده تشکیل خواهد شد، ضروری به نظر نمی‌رسد. پیشنهاد حذف تصویب استانداردها توسط هیئت امانا نیز باعث حذف نقش نظارتی هیئت امانا به عنوان یک مرجع بالاتر از مؤسسه خواهد شد و اعتبار استاندارد را کاهش می‌دهد.	رد پیشنهاد اصلاحی طرح
ماده (۷) - بند «ب» حذف شود.	بر این اساس، عبارت «عدم رعایت اصول فنی مرتبط با تکثیر بذر و نهال که توسط مؤسسه ابلاغ شده و موجب ضرر و زیان به اشخاص حقیقی و حقوقی ذی‌نفع شود» حذف شده و جزء موارد تخلف محسوب نمی‌شود.	پیشنهاد دهندگان، دلیل حذف این بند را نگرانی تولیدکنندگان از مقررات سختگیرانه در این قانون و متهم شدن به تخلف می‌دانند. از نظر حقوقی زمانی رعایت نکردن اصول ابلاغی مؤسسه، تخلف محسوب می‌شود که موجب ضرر و زیان به شخص حقیقی و حقوقی ذی‌نفع شود. از این‌رو از آنجا که برای اثبات جرم یا تخلف، معیاری برای سنجش باید وجود داشته باشد و در اینجا معیار، همان ضوابط و اصولی است که مؤسسه ابلاغ کرده است، حذف آن معقول به نظر نمی‌رسد.	رد پیشنهاد اصلاحی طرح
بند «د» ماده (۷) - کلمه «تجاری» پس از کلمه «بهره‌برداری» در سطر اول افزوده شود.	بر اساس این پیشنهاد بهره‌برداری‌های تجاری از ارقام ثبت شده بدون کسب مجوز تخلف محسوب می‌شود و نه هر نوع بهره‌برداری.	با توجه به اینکه در قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی، عبارت بهره‌برداری به شکل «هر نوع استفاده از منابع ژنتیکی...» تعریف شده است، که می‌تواند بهره‌برداری غیرتجاری را هم شامل شود، تصریح قید بهره‌برداری تجاری در این بند در جهت شفاف‌سازی، بلامانع است. هرچند که در عمل نیز به نظر می‌رسد، بهره‌برداری تجاری ملاک عمل برای اثبات تخلف قرار می‌گیرد.	قبول پیشنهاد اصلاحی طرح

ماده پیشنهادی طرح	تبیین ماده پیشنهادی	بررسی	نتیجه‌گیری
بند «ه» ماده (۷) حذف شود.	به موجب این پیشنهاد، عبارت «تولید و تکثیر بذر و نهال برای عرضه به بازار بدون کسب گواهی مؤسسه» از موارد تخلف حذف می‌شود.	این بند به دلیل اینکه به صورت کلی عدم کسب مجوز برای تولید همه ارقام بذر و نهال را تخلف محسوب می‌کند، حکمی سختگیرانه محسوب می‌شود که بخش خصوصی را در تولید و عرضه به‌ویژه در مورد ارقام رایج و شناخته شده منفعل می‌کند. از سویی دیگر حذف این بند که در طرح، پیشنهاد شده است نیز در واقع نظارت بر نحوه تولید و تکثیر بذر و نهال را کاهش می‌دهد. بنابراین پیشنهاد اصلاح این بند به جای حذف آن داده می‌شود.	پیشنهاد می‌شود به جای حذف این عبارت، به شکل زیر تصحیح شود: «تولید و تکثیر بذر و نهال برای عرضه به بازار بدون کسب گواهی مؤسسه که موجب ضرر و زیان به اشخاص حقیقی و حقوقی ذی‌نفع شود».
تبصره - عبارت «شورای انتظامی ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال مرجع بررسی شکایات مرتبط با موضوع قانون و احراز تخلف می‌باشند. این شورا متشکل از دو نفر با معرفی وزیر جهاد کشاورزی، دو نفر از تشکلهای تخصصی بخش خصوصی با معرفی رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی اتاق ایران و یک نفر حقوقدان آشنا به قضاوت با معرفی رئیس قوه قضائیه می‌باشد. دوره تصدی شورای فوق چهار سال بوده و انتخاب مجدد آنها برای یک دوره دیگر بلامانع است. مکان تشکیل جلسه شورای فوق در مؤسسه بوده و رئیس شورا توسط وزیر جهاد کشاورزی از بین پنج نفر عضو	بر این اساس، بررسی به تخلفات و شکایات از قوه قضائیه شورای پیشنهاد شده در طرح منتقل می‌شود.	تعیین و اعمال مجازات در برابر تخلف و جرم، در صلاحیت قوه قضائیه است (به عبارت دیگر قوه قضائیه تضمین‌کننده اجرای جزایی تخلفات است) و این شورا فقط می‌تواند نظر مشورتی و کارشناسی به قوه قضائیه دهد. علاوه بر این، با حذف تعیین مجازات‌ها (در تبصره بند «ه» ماده (۷)) در صورت احراز تخلف، مشخص نیست که مرتکبین به چه مجازاتی محکوم خواهند شد.	رد تبصره پیشنهادی طرح

نتیجه‌گیری	بررسی	تبیین ماده پیشنهادی	ماده پیشنهادی طرح
			تعیین و معرفی می‌شود. شورا در صورت لزوم موارد مطروحه را به مراجع قضایی ارجاع خواهد نمود» جایگزین تمام عبارت تبصره شود.
رد پیشنهاد اصلاحی طرح	با توجه به ماده (۱) قانون «تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی، مصوب ۱۳۹۱»، سیاستگذاری، برنامه‌ریزی، نظارت و انجام اقدامات لازم در حوزه‌های مختلف مانند: صادرات، واردات و تنظیم بازار داخلی (بند «الف» ماده (۱)) از وزارت صمت جدا شده و به وزارت جهاد کشاورزی واگذار می‌شود. علاوه بر این مطابق ماده (۱۶) قانون افزایش بهره‌وری کشاورزی و منابع طبیعی مصوب ۱۳۸۹، اخذ مجوز واردات کالاها و محصولات کشاورزی از وزارت جهاد کشاورزی الزامی است. بنابراین پیشنهاد حذف این عبارت از متن قانون ثبت ارقام، در لازم‌الاجرا بودن دریافت مجوز واردات از وزارت جهاد کشاورزی مطابق با قوانین ذکر شده در بالا تغییری ایجاد نمی‌کند و بی‌اثر است.	بر اساس این پیشنهاد، ورود انواع بذر و نهال در سطح تجاری، دیگر به مجوز وزارت جهاد کشاورزی نیاز ندارد و با رعایت مقررات قرنطینه‌ای کشور و استانداردهای بذر و نهال با ارائه گواهی معتبر بین‌المللی صورت می‌پذیرد.	ماده (۱۱) - عبارت «پس از کسب مجوز وزارت جهاد کشاورزی» در سطرهای اول و دوم حذف شود.

ماده پیشنهادی طرح	تبیین ماده پیشنهادی	بررسی	نتیجه گیری
عبارت «با ارائه گواهی معتبر اتحادیه بین‌المللی تجزیه بذر (ISTA) و یا مؤسسات همتراز بین‌المللی» پس از کلمه «نهال» در سطر دوم افزوده شود.	بر اساس این پیشنهاد، ارائه گواهی ISTA یا گواهی‌های معتبر بین‌المللی دیگر برای وارد کردن بذر قابل قبول است.	استانداردهای بذر و نهال کشور عمدتاً بر اساس استانداردهای بین‌المللی تدوین شده‌اند. بر این اساس ارائه گواهی ISTA و مشابه آن، هرچند تفاوت آنچنانی با استانداردهای ملی نخواهد داشت، اما می‌تواند زمان بررسی‌ها برای کسب مجوز ورود را کاهش دهد. با این حال، پیرو آنچه در بند «ج» ماده (۴) در رابطه با استانداردهای ملی گفته شد، بهتر است برخی ارقام دارای سطح استاندارد ملی مطابق با شرایط کشور باشند و برای این موارد مجوز ورود باید حتماً منوط به استانداردهای ملی باشد و گواهی ISTA به تنهایی کفایت نمی‌کند.	پیشنهاد می‌شود بند مذکور به شکل زیر تصحیح شود: از تاریخ تصویب این قانون ورود انواع بذر و نهال در سطح تجاری پس از کسب مجوز وزارت جهاد کشاورزی با رعایت مقررات قرنطینه کشور و استانداردهای ملی یا ارائه گواهی‌های معتبر بین‌المللی بذر و نهال صورت خواهد گرفت. تبصره - اخذ استانداردهای ملی در خصوص ارقام خاص موضوع بند «ج» ماده (۴) الزامی است.
کلمه «خصوصی» جایگزین برای پُررنگ‌تر نمودن نقش حضور بخش خصوصی در قانون، پیشنهاد شده است به‌جای عبارت غیردولتی از عبارت خصوصی استفاده شود.	برای پُررنگ‌تر نمودن نقش حضور بخش خصوصی در قانون، پیشنهاد شده است به‌جای عبارت غیردولتی از عبارت خصوصی استفاده شود.	بر اساس قوانین و مقررات، دو دسته نهاد غیردولتی در قالب سازمان غیردولتی مشغول به فعالیت هستند. یکی از آنها با عنوان «سازمان غیردولتی» شناخته شده است که مشمول آیین‌نامه اجرایی تأسیس و فعالیت سازمان‌های غیردولتی مصوب ۱۳۸۴/۳/۲۹ می‌باشد و دیگری با عنوان «نهادهای و مؤسسات عمومی غیردولتی» شناخته شده و مشمول تعاریف ماده (۵) قانون محاسبات عمومی و ماده واحده‌های آن و همچنین مشمول تعریف ماده (۳) قانون مدیریت خدمات کشوری است. بر اساس بند «الف» از ماده (۱) آیین‌نامه فوق، سازمان غیردولتی به تشکلهایی اطلاق می‌شود که توسط گروهی از اشخاص حقیقی یا حقوقی غیرحکومتی به صورت داوطلبانه با	رد پیشنهاد اصلاحی طرح

نتیجه گیری	بررسی	تبیین ماده پیشنهادی	ماده پیشنهادی طرح
	<p>رعایت مقررات مربوط، تأسیس شده و دارای اهداف غیرانتفاعی و غیرسیاسی است.</p> <p>سازمان‌های غیردولتی به دو دسته جزئی‌تر: سازمان‌های خصوصی غیردولتی و سازمان‌های عمومی غیردولتی تقسیم می‌شوند. سازمان‌های خصوصی غیردولتی خود شامل شرکت‌های هفتگانه قانون تجارت، شرکت‌های مدنی مشمول قانون مدنی، سازمان‌های غیردولتی موضوع آیین‌نامه اجرایی تأسیس و فعالیت سازمان‌های غیردولتی و بخش تعاون که خود مشتمل بر انواع شرکت‌های تعاونی اعم از تعاونی متعارف، تعاونی سهام عام و تعاونی فراگیر ملی است، می‌باشند و سازمان‌های عمومی غیردولتی، ذیل قانون مدیریت خدمات کشوری بوده و فهرست آنها نیز مشخص است. بنابراین عبارت «غیردولتی» در قانون ثبت ارقام، عبارتی کلی با مفهوم گسترده است و بخش خصوصی را نیز شامل می‌شود و جایگزینی آن با عبارت «خصوصی» باعث محدود شدن گستره آن می‌شود.</p>		

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در بررسی طرح «اصلاح موادی از قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال»، توجه به میزان همگرایی آن با سایر قوانین این حوزه در زمینه منابع ژنتیکی، تصمیم نهایی مجلس شورای اسلامی در خصوص الحاق به کنوانسیون بین‌المللی حفاظت از ارقام جدید گیاهی (UPOV)، اجرای مؤثر قانون و نظارت بر آن و دامنه تعهدات و وظایف ایجاد شده برای مؤسسه تحقیقات ثبت و گواهی بذر و نهال ضروری است. بر این مبنا می‌توان دو رویکرد را در رد یا تصویب کلیات این طرح در نظر گرفت:

– رویکرد اول

در صورت احتمال موافقت کمیسیون کشاورزی و مجلس شورای اسلامی با الحاق به کنوانسیون UPOV در آینده، لازم است در راستای تطابق قانون کنونی با کنوانسیون مذکور و با لحاظ منافع ملی طرح یا لایحه‌ای تدوین و مورد تصویب قرار گیرد و یا اینکه مواد طرح کنونی با هدف مذکور کلاً مورد بازنگری و بازنویسی قرار گیرد.

– رویکرد دوم

در صورت تصمیم قطعی مبنی بر عدم الحاق به کنوانسیون UPOV، کلیات طرح بنا به دلایل زیر رد شود. در عین حال، رفع دغدغه‌های تولیدکنندگان و بخش خصوصی در قالب دستورالعمل‌های وزارت جهاد کشاورزی که عطف به این قانون می‌شود و نیز آیین‌نامه قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی که مرتبط با بحث تولید و بهره‌برداری تجاری است، حتماً مورد توجه نمایندگان محترم قرار گیرد.

دلایل رد کلیات

- برخی اصلاحات پیشنهادی این طرح، در تعارض با قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی است.
- برخی اصلاحات، به دلیل ایرادات موجود در نحوه اجرای قانون است و تصحیح مواد الزاماً ممکن است تغییری در شرایط ایجاد نکند.
- برخی پیشنهادها قابل مطرح شدن در آیین‌نامه قانون حفاظت و بهره‌برداری از ذخایر ژنتیکی هستند و بنابراین می‌توان در وقت و هزینه بررسی‌ها صرفه‌جویی کرد و به طور کلی، در مجموع، اکثر پیشنهادهای اصلاحی، بنا بر ادله، قابل رد شدن هستند.
- دامنه وظایف مؤسسه تحقیقات ثبت و گواهی بذر و نهال بر اساس مواد اصلاحی پیشنهادی در طرح مذکور بسیار گسترده می‌شود (نظارت و کنترل تولید، توزیع و مصرف) و به‌نظر می‌رسد خارج از توان و زیرساخت‌های موجود در این مؤسسه باشد. مهم‌تر اینکه، پیشنهاد مطرح شده در طرح، با مفاد ماده (۳) قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی مغایرت دارد.

منابع و مأخذ

۱. خردمندانیا، س.، اظهارنظر کارشناسی درباره: «لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی حمایت از ارقام جدید گیاهی (مورخ ۲ دسامبر ۱۹۶۱ برابر با ۱۱ آذر ۱۳۴۰) با اصلاحات بعدی و عضویت در اتحادیه آن»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۵۰۲۸-۱.
۲. قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی کشور قابل دسترس در:
<http://rc.majlis.ir/fa/law/show/1076978?keyword=%D9%85%D9%86%D8%A7%D8%A8%D8%B9%20%DA%98%D9%86%D8%AA%DB%8C%DA%A9%DB%8C>
۳. قانون مدیریت خدمات کشوری قابل دسترس در:
<http://rc.majlis.ir/fa/law/show/130021?keyword=%D9%85%D8%AF%DB%8C%D8%B1%DB%8C%D8%AA%20%D8%AE%D8%AF%D9%85%D8%A7%D8%AA%20%DA%A9%D8%B4%D9%88%D8%B1%DB%8C>
۴. آیین‌نامه اجرایی تأسیس و فعالیت سازمان‌های غیردولتی قابل دسترس در:
<http://rc.majlis.ir/fa/law/show/123764?keyword=%D8%A2%DB%8C%DB%8C%D9%86%E2%80%8C%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87%20%D8%A7%D8%AC%D8%B1%D8%A7%DB%8C%DB%8C%20%D8%AA%D8%A7%D8%B3%DB%8C%D8%B3%20%D9%88%20%D9%81%D8%B9%D8%A7%D9%84%DB%8C%D8%AA%20%D8%B3%D8%A7%D8%B2%D9%85%D8%A7%D9%86%20%D9%87%D8%A7%DB%8C%20%D8%BA%DB%8C%D8%B1%20%D8%AF%D9%88%D9%84%D8%AA%DB%8C>
۵. آقا موسی تهرانی، ر.، «ماهیت سازمان‌های عمومی غیردولتی در نظام بین‌الملل و حقوق ایران»، آخرین دسترسی در ۲۹ آبان ۱۳۹۷ در:
<http://tehrani83.blogfa.com/post/26>

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۶۱۹۲

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: اظهارنظر کارشناسی درباره: «طرح اصلاح موادی از قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال»

نام دفتر: مطالعات ارتباطات و فناوری‌های نوین (گروه فناوری‌های نو)

تهیه و تدوین: سهیلا خردمندانیا

مدیر مطالعه: پریسا علیزاده

اظهارنظر کنندگان: مهراں برادران نصیری (دفتر مطالعات زیربنایی)، مهدی عبدالملکی (دفتر مطالعات حقوقی)

ناظر علمی: حسین افشین

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

- ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال
- حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی
- کنوانسیون ثبت ارقام گیاهی جدید (UPOV)
- مؤسسه تحقیقات ثبت و گواهی بذر و نهال

تاریخ شروع مطالعه: ۱۳۹۷/۸/۱۰

تاریخ خاتمه مطالعه: ۱۳۹۷/۸/۳۰

تاریخ انتشار: ۱۳۹۷/۰۹/۲۴

